

XI. El Matrix carni capitalista

Javier Guzmán
Justícia Alimentària

Mengem i produïm massa carn, tanta i d'una manera tant industrialitzada que el negoci de la indústria càrnia s'ha convertit en les últimes dècades en una greu amenaça per a tots nosaltres, tant des del punt de vista de la nostra salut, com des del de la crisi climàtica, convertint-se en la punta de llança del model agrícola i alimentari global. Un model que només s'explica tenint en compte l'enorme poder que reté aquesta indústria i els interessos que estan en joc.

Quan parlem de carn i de ramaderia, ens ve gairebé de manera automàtica al cap una granja bucòlica de tipus familiar, situada en un verd prat, una imatge que les grans companyies s'entesten a repetir-nos una vegada i una altra en els seus anuncis de televisió, i que necessiten que quedi ben inserida a la nostra memòria. Una imatge que tracta d'amagar una realitat molt més distòpica.

En realitat, el negoci de la indústria càrnia és un sector hipertrofiat, hiperconcentrat que s'ha convertit en les últimes dècades en una greu amenaça per a tots nosaltres, tant des del punt de vista de la nostra salut, com des del de la crisi climàtica, convertint-se en la punta de llançà del model agrícola i alimentari global.

Abans de començar, però, és important aclarir un aspecte. La crítica a la indústria càrnia no és una crítica a la producció de carn per se, sinó a la producció industrialitzada i a les empreses que es beneficien del sistema actual. Més enllà dels debats morals sobre la relació entre l'ésser humà i els animals, i l'auge (en moltes ocasions amb motius més que merescuts) del moviment animalista, el cas és que la ramaderia té un lloc clar i demostrat en els ecosistemes agraris. Compleix una funció de simbiosi amb el sistema agrari i, si es fa bé, permet tancar i completar els circuits energètics i de materials d'aquests sistemes, a més de ser una bona font d'alimentació sana i equilibrada. No obstant això, el que tenim incrustat en els nostres sòls agraris, en els supermercats i en el nostre plat no té res a veure amb això. La producció i el consum actuals han desbordat tot límit ecològic i saludable. La carn industrial s'ha de començar a veure com el que és, una font inqüestionable de problemes per a la societat. I com sempre que hi ha problemes d'aquest tipus, haurien d'actuar polítiques públiques que balancegin l'equilibri sempre inestable entre la rendibilitat econòmica corporativa i l'interès general. Ara mateix, no hi ha contrapoder a aquesta indústria que destrueix la nostra terra i la nostra salut.

Repassem algunes dades que ens ajudin a dimensionar el problema. L'evidència científica disponible ens permet assegurar, amb una robustesa que no deixa lloc al dubte, que l'alimentació insana és el factor que més incideix en la nostra salut, és el que més ens fa emmalaltir i el que més ens mata a una distància considerable d'altres factors com el tabaquisme, l'alcoholisme, les drogues, o les malalties transmissibles. Aquest tema l'hem analitzat profundament a la campanya Enverina'm¹⁰². Bé, doncs dins de la categoria "risc alimentari", el més important és el carni. En concret, el 60% de tota la salut perduda per culpa d'una alimentació insana es pot atribuir al consum excessiu de carns vermelles i processades¹⁰³.

102. <https://justiciaalimentaria.org/dame-veneno>

103. Totes les dades estan extretes de l'Institute for Health Metrics and Evaluation (IHME). L'IHME és un institut d'investigació que treballa en l'àrea d'estadístiques de salut globals

A grans xifres, sabem que a l'estat espanyol hi hauria 270.000 persones menys amb malalties cardiovasculars si el consum de carns processades fos el recomanat, 1,8 milions de persones menys amb diabetis i cada any es podrien evitar 17.500 casos de càncer colorectal i 8.200 defuncions de càncer colorectal si es mengés la quantitat màxima de carn recomanada.

Observem que el 28-38% de les malalties isquèmiques i cardiovasculars poden atribuir-se al consum excessiu de carn. El mateix per al 17% de la hipertensió, el 18% de la diabetis o el 28% dels càncers colorectals. Cada any moren una mica més de 34.500 persones a causa del consum excessiu de carn i derivats (17.600 dones i 16.900 homes), i ho fan per algunes de les malalties que hem enumerat abans. Això suposa, pràcticament, el 10% de totes les morts no infeccioses (tant per a dones com a homes). És a dir, que en una de cada deu persones que moren, el consum excessiu de carn i derivats ha estat determinant. Les dades ens diuen que per cada dia de salut que perdem a causa del tabac, en perdem 1,3 a causa del consum excessiu de carn; per cada dia que ens posem malalts pel consum excessiu d'alcohol, ens posem malalts 2,5 per la carn i per cada dia de malaltia per riscos laborals, en són 7 per menjar massa carn.

La suma de tot ens dona una despesa directa de 3.400 milions d'euros, i la suma de totes les despeses (directes i indirectes), més de 7.400 milions d'euros. Això suposa una despesa per persona de 157 euros / any, el que equival a l'13% del total de despesa sanitària pública per habitant.

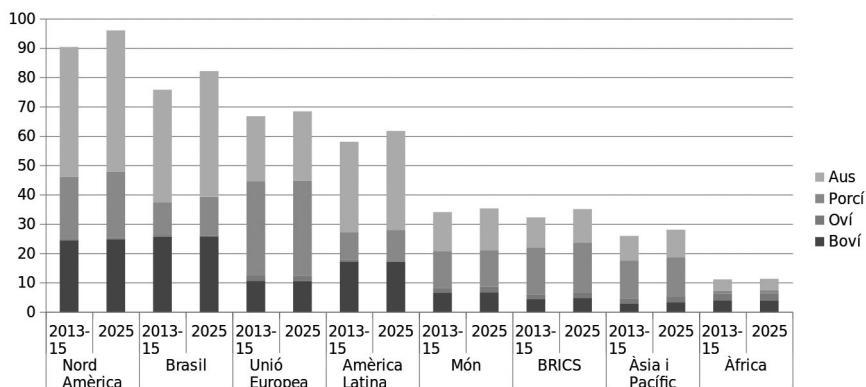
Tot això sense comptar amb l'impacte que té sobre la salut l'ús massiu d'antibiòtics per part de la indústria. Es calcula que l'any 2030 el seu ús s'haurà incrementat en un 67%, el que representa una "amença per a la salut pública", segons afirma un estudi recentment publicat al Proceedings of the National Academy of Scientists (PNAS) dels Estats Units, a més de les 25.000 morts que el Centre Europeu per a la Prevenció i el Control de les Malalties calcula que originarà la resistència als antibiòtics. L'abús dels antibiòtics té conseqüències nefastes per a la salut humana. Es calcula que més de 3.000 persones moren cada any a l'Estat espanyol per culpa de la resistència als antibiòtics¹⁰⁴, a més de moltes altres que pateixen complicacions i reducció de la seva qualitat de vida.

Tot aquest tsunami de males notícies s'elabora amb les dades de consum actual, però la previsió de consum carni és que aquest augmentarà considerablement en els propers anys i, amb ell, els seus impactes.

Segons les previsions, el consum de carn s'estabilitza en alguns llocs del món i per a alguns tipus de carn (boví i oví) mentre que augmenta en altres. Ara bé, són dades de consum per persona i any, la qual cosa vol dir que, en zones on s'incrementi la població, també ho farà el consum total. Per tant una

104. https://www.aemps.gob.es/informa/notasInformativas/laAEMPS/2018/NI-AEMPS_9-2018-InformeJiara.htm

estabilització en el consum (segons el terme usat per FAO) significa, en realitat, un augment absolut. Veiem, per tant, que, si la situació actual és totalment insostenible, en els nivells actuals de producció/consum, el futur indica que seguirem caient pel precipici.

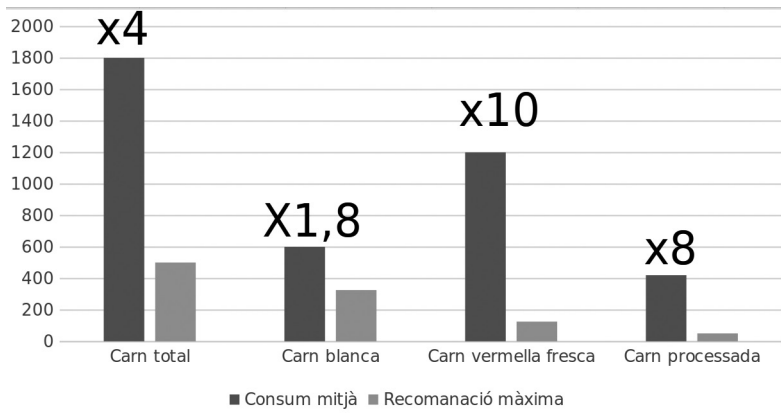
Consum de carn (kg/persona/any).
Elaboració pròpia amb dades de la FAO/OCDE 2016

Tot això és conseqüència del consum excessiu de carn. Si diem excessiu vol dir que hi ha consum màxim recomanat i un consum actual, la diferència entre un i altre és aquest excés. A l'Estat espanyol, segons la recomanació oficial de la Societat Espanyola de Nutrició Comunitària (SENC)¹⁰⁵, que és pràcticament la mateixa que la de l'OMS i l'Agència Espanyola de Consum, Seguretat Alimentària i Nutrició (AECOSAN)¹⁰⁶, el consum de carn vermella i elaborats carnis hauria de ser ocasional, i el de carns blanques de 2/3 vegades per setmana. Això, traduït a grams, vol dir uns 325 g / persona / setmana de carn de blanca (au, gall dindi, conill) i per al cas de les carns vermelles i processades (consum ocasional), uns 125 g / persona / setmana, com a molt.

105. Guies alimentàries per la població espanyola (SENC, desembre 2016) ; la nova piràmide de l'alimentació saludable

106. www.aecosan.msssi.gob.es/AECOSAN/web/noticias_y_actualizaciones/temas_de_interes/carne.htm

Si prenem aquestes recomanacions i les comparem amb el consum mitjà actual de carn i derivats carnis a l'Estat espanyol observem el següent:

*Consum VS recomanació màxima (gr/persona/setmana).
Elaboració pròpia amb dades FAO 2018 i AECOSAN*

Les dades no deixen espai per al dubte: mengem no molta, sinó moltíssima carn. I, especialment, mengem una barbaritat de la carn més insana, la vermella i la processada. En concret, mengem sis vegades més carn de la recomanació màxima, i això és molt, però, a més, mengem deu vegades més carn vermella de la recomanada i vuit vegades més de la processada.

Més enllà de la salut

El consum excessiu de carn no només afecta la nostra salut, sinó que també es troba a la base de la creació i desenvolupament de l'actual crisi climàtica. L'expansió del consum de carn i ramaderia industrial és el responsable directe de més del 18% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle, i per veure més clar què passa, una sola empresa -la líder mundial, JBS- emet gairebé tants gasos d'efecte hivernacle com l'Estat espanyol, en concret, el 82%.

A més, a causa de la seva dependència de cultius destinats al pinso animal com la soja transgènica, genera una enorme pressió sobre la frontera agrícola i els recursos hídrics. La carn de vaca és la que més consum d'aigua precisa, ja que la mitjana mundial és d'uns 15.400 litres per quilo.

La FAO explica que la ramaderia s'utilitza avui en dia el 30 per cent de la superfície terrestre del planeta, que en la seva major part són pastures, però que ocupa també un 33 per cent de tota la superfície cultivable, destinada a produir farratge. La tala de boscos per crear pastures és una de les principals causes de la desforestació, especialment a Llatinoamèrica, on per exemple el 70 per cent dels boscos que han desaparegut a l'Amazones s'han dedicat a pastures.

Un altre dels efectes més importants i potser menys conegut té a veure amb la degradació del sòl. La meitat de la capa superficial del planeta s'ha perdut en els últims 150 anys. A més de l'erosió, la qualitat de la terra es veu afectada per altres aspectes de la industrialització agrícola. Aquests impactes inclouen la compactació, la pèrdua de l'estructura, la degradació de nutrients i la salinitat. És un fet poc conegut que els sòls emmagatzemen 4 vegades més carboni que tots els arbres i altres vides. En el futur, les persones no podrem alimentar-nos si el sòl es continua degradant, i ara mateix s'està degradant a un ritme més ràpid que mai. La prioritat número u com a societat ha de ser protegir el sòl, i la producció de carn industrial és una de les seves principals amenaces. Cada any, s'estima que 24 bilions de tones de sòl fèrtil es perden a causa de l'erosió. Els diferents estudis coincideixen a assenyalar un alt grau de degradació dels sòls agraris. Aproximadament, el 40% de les terres degradades del món es troben en zones amb la incidència més gran de pobresa.

La galàxia càrnia

Un cop vist a grans trets els impactes generats per aquest enorme monstre de la ramaderia industrial, és el moment de posar una mica de llum per conèixer millor aquesta enorme galàxia en expansió que, no obstant això, ha aconseguit romandre anys i anys en la foscor. Perquè no es tracta de veure-ho de forma únicament sistèmica, sinó que darrere de tot hi ha grans actors, les corporacions, que són el veritable matrix carni.

Potser, el primer que cal és conèixer l'origen d'aquesta enorme indústria, i intentar esbrinar qui va ser abans, l'ou o la gallina. És a dir, va ser la dinàmica i la lògica del capitalisme la que va crear una ramaderia a la seva imatge i semblança, o va ser la ramaderia industrial a la base del desenvolupament de l'actual model capitalista. El que sabem, és que, encara que la producció de tipus "fordista" de treball en cadena, se li atribueix òbviament a Henry Ford i la seva fàbrica d'automòbils, en realitat la devem a un escorxador. En concret va ser una planta càrnia de l'empresa Swift & Company on una delegació de tècnics de Ford a 1912 va realitzar una visita i van quedar meravellats en veure un procés totalment dissenyat, controlat i eficient on per una banda arribaven milers d'animals en ferrocarril i poc després eren sacrificats, trossejats segons les necessitats dels diferents clients, i enviats. Tot això ben cronometrat. Ja veuen, els tècnics de Ford, només van haver de pensar el procés a l'inrevés, acoblar les diferents peces i aconseguir el cotxe final. Des de llavors, aquest model carni industrial no ha canviat gaire. Simplement s'ha sofisticat i ha agradat tant, que a pocs metres de qualsevol de nosaltres poden trobar un paquet de plàstic ben decorat que conté fins talls de carn de porc a un euro.

Si donem un cop d'ull, no és casualitat que els països que més carn produeixen al món, no siguin tants, realment només hi ha quatre grans epicentres: Xina, Estats Units, la Unió Europea i Brasil. Dins de la UE, hi ha tres grans països productors, per aquest ordre: Alemanya, l'Estat espanyol i França. Ja

veuen, l'Estat espanyol es pot considerar un dels grans planetes d'aquesta galàxia càrnia, un planeta porcí com després veurem.

Com hem comentat anteriorment, la previsió de producció indica que si ara mateix els impactes socials i ambientals de la producció intensiva de carn són inassumibles, la cosa no anirà a millor, ans al contrari. Però abans, vegem una altra dada interessant com és el flux comercial carni. Òbviament, no tota la carn industrial produïda es destina al consum intern. L'Estat espanyol és un bon exemple d'això, ja que exporta la meitat de la carn porcina que produeix. Si els centres de producció generen, simplificant, problemes ambientals, de drets humans i laborals, a les zones consumidores el principal impacte és la pèrdua de salut. Brasil és el país exportador de carn bovina i d'au, mentre que la UE és el líder en exportació porcina. Altres països exportadors són Estats Units, Canadà (per al porcí) o Austràlia (per al boví). On va a parar, majoritàriament, aquesta carn? Doncs a la Xina (primer receptor de tota la carn mundial de porcí i boví) i els seus veïns Japó (primer receptor de la d'au), Hong Kong i Corea del Sud. Per a les aus, la zona de l'Àràbia Saudita, els Emirats Àrabs i Egipte és un altre centre d'absorció. Finalment, l'altre element interessant, a més de les zones de producció i flux comercial, és la part corresponent al consum, tant l'actual com el futur. Hem vist que la producció càrnia augmentarà encara més. Això es correspon, òbviament, amb un increment paral·lel del consum, i si la situació actual és totalment insostenible, en els nivells de producció / consum, el futur indica que seguirem caient pel precipici.

Si pensem en les principals corporacions que controlen l'alimentació mundial, els primers noms que ens vénen al cap són, d'una banda, empreses que associem a l'agricultura (Monsanto, Bayer, Syngenta o Cargill), i de l'altra, empreses comercialitzadores finals (McDonald's, Burger King, Danone o Mondelez). Però hi ha tot un entramat que enllaça i sol formar part d'aquests dos punts de la cadena i que, sovint, es manté ocult, tot i que el seu poder i els seus impactes són més grans que les empreses més conegudes. Ens referim a l'entramat carni global (a què podem anomenar Matrix), i convé recordar que parlant de carns estem parlant (també) de cereal i soja, és a dir, pinsos. Són les empreses que controlen la producció, el processament i el comerç de carn a tot el món. El seu obscurantisme públic es deu, en part, al fet que sovint s'amaguen darrere d'una marca per als seus productes i perquè el seu producte final (carn) no sembla ser directament responsable de tants impactes negatius com altres sectors. La Matrix Càrnia és una xarxa altament integrada (horitzontal i verticalment) de corporacions transnacionals que controlen les entrades, la producció i el processament de quantitats massives de carn. Algunes d'aquestes empreses transnacionals tenen negocis a les parts principals de la cadena de la producció de carn global. Per exemple, Cargill és un dels principals comerciants de cereals del món, el segon fabricant de pinsos i el tercer major processador de carn del món. D'altres, com el Grup CP de Tailàndia, New HopeLiuhe de la Xina i el Grup d'Aliments de Wen o BRF del Brasil són alguns dels majors fabricants de pinsos ramaders i, a el mateix temps, gegants processadors de carn. L'auge de la carn global ha estat realment espectacular

en els últims trenta anys, però el procés ha estat particularment intens des de la dècada dels 2000. JBS, TysonFoods, Cargill i Smithfield són les corporacions de producció de carn més grans de el món i tenen estratègies molt semblants: fusions i adquisicions d'altres companyies, integració vertical de les seves cadenes de subministrament i les més o menys dissimulades interferències en les polítiques dels principals governs i marcs de negociació transnacional.

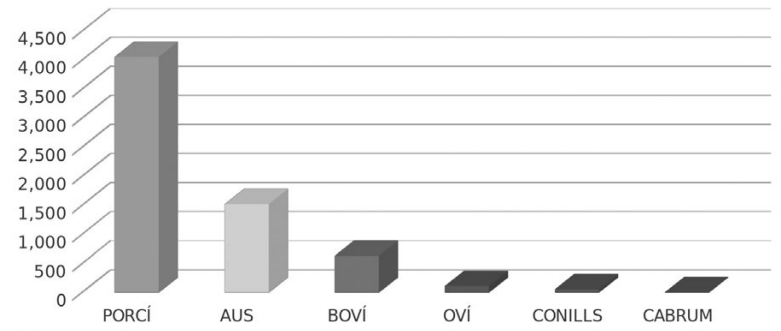
Més enllà de la carn, hem d'entendre aquest producte com una peça més d'un entramat global que té, entre els seus elements imprescindibles, el blat de moro i la soja (pinsos), els pesticides i fertilitzants sintètics, la genètica animal i la farmacologia veterinària. Pel que fa als pinsos, les troballes més recents mostren que els Big 6 (Monsanto, DuPont, Syngenta, Dow, Bayer i BASF) s'han consolidat en un Big 4 dominat per Bayer i Corteva (una nova firma creada com a resultat de la fusió Dow- DuPont), i Completat amb ChemChina i BASF. Aquestes quatre empreses controlen més del 60% de les vendes de llavors patentades a escala mundial.

Franco, amb tu va començar tot

Tot va començar cap als anys 50, just després de la Segona Guerra mundial, en un país anomenat Estats Units d'Amèrica i per un petit llegum anomenada Glycinemax, encara que la coneixem pel seu nom de pila: soja. Inicialment conreada com a font d'oli vegetal, la indústria de l'oli d'Estats Units de seguida va veure que tenia tones i més tones d'un subproducte: la "torta de soja". Què fer amb aquella muntanya marronosa? La resposta la van donar un parell de bessons que en aquella mateixa època també estaven florint: la indústria de cereals basada en el blat de moro i un sector ramader industrialitzat que necessitava matèries primeres barates per als seus pinsos. Es van seleccionar determinades estirps d'animals, bàsicament de pollastre i porc i, posteriorment, boví, perquè responguessin amb creixement ràpid a la fórmula soja + blat de moro. Amb això es van posar els fonaments de l'actual complex pinso-ramaderia i, de passada, es va tirar el cademat i la clau es va guardar a les butxaques de les corporacions nord-americanes que posseïen i controlaven cada un d'aquests ingredients màgics. La producció interna va créixer fins a desbordar i llavors va arribar un moment crucial per a la història de la humanitat: l'aprovació i entrada en vigor de la Agricultural Act el 1962. La idea era doble: oferir sortida als excedents agraris nord-americans i que les corporacions agroalimentàries s'expandissin com apòstols de la bona nova i, de retruc, controlar els sistemes agraris perifèrics (i entre ells englobem a l'Europa de la postguerra). El que resulta curiós que el primer lloc on va aterrar l'embull fos un país autàrquic, controlat per una dictadura feixista, on amb prou feines es menjava carn. Aquest lloc, òbviament, era l'Espanya franquista de principis dels anys 60. Si analitzem el sistema agroalimentari espanyol, ens adonarem que algunes de les distorsions més significatives que presenta -elevadíssimes importacions de cereal i soja, anòmla i desmesurada importància dels sistemes ramaders

intensius o la hipertrofiada producció càrnia- només es poden entendre si es veu al sistema de l'Estat espanyol com a colònia de l'imperi nord-americà. L'any 1959 es va aprovar el Pla d'Estabilització Econòmica, que bàsicament va significar una lleu obertura econòmica. Contrari a l'ideari autàrquic franquista, aquest establia la concessió de permisos perquè empreses agrícoles nord-americans exercissin la seva activitat en territori espanyol i l'obertura de les fronteres per a la importació de certs productes.

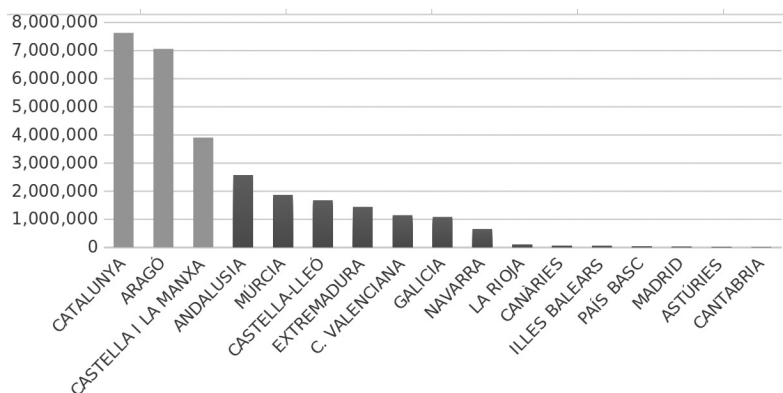
Una primera manera d'apreciar la magnitud del sector carni espanyol és, òbviament, veure la quantitat de carn que es produeix. En realitat, pot ser que no sigui el millor indicador, però és un d'ells. Per començar, quan ens apropem als lineals de carn fresca al supermercat, observarem que hi ha una mica de tot: aus, porcí, boví, una mica de conill i oví. Això ens pot donar a entendre que tenim una producció similar, més o menys repartida entre totes aquestes espècies. En realitat, bàsicament produïm porc i pollastre. I una miqueta de vedella. I quantitats escasses de la resta. Arrodonint, de cada 10 kg de carn produïts a l'Estat espanyol, 6,5 són de porc, 2,5 de pollastre i un de vedella. Com dèiem anteriorment, aquesta plantilla productiva és herència directa del complex soja-blat de moro importat. Quan diem que l'Estat espanyol és una plataforma de màquila càrnia, en realitat hauríem de dir que ho és bàsicament de porc i, en segon lloc, de pollastre.

*Producció de carn (milers de tonelades).
Elaboració pròpia amb dades de MAPAMA 2016*

Si ens dirigim ara al sector de derivats carnis, veurem més clarament la prevalença del sector porcí. Pràcticament la meitat de la producció va a la indústria processadora, mentre que en la producció bovina, per exemple, pràcticament tota és consumida directament. La producció d'aus se situa en un espai intermedi. També seria un equívoc pensar que aquests porquets i pollets estan homogèniament repartits pel territori estatal. El component espacial és important perquè bona part dels impactes ambientals estan directament vinculats al lloc on se situen físicament les megalòpolis càrnies. Per tant, és important destacar que la meitat de la producció espanyola surt de només sis províncies: Lleida, Osca, Saragossa, Múrcia, Barcelona i Segòvia.

Si ho mirem per autonomies, veiem que la marea porcina es concentra en quatre d'elles, on hi viu el 74% de tota la producció porcina estatal. El mateix passa amb l'avícola, on les quatre primeres concentren el 73%.

Cens porcí (milions d'animals).
Elaboració pròpia amb dades de MAPA 2016

Comptabilitzant només el sector dels escorxadors, les sales de trossejament i les indústries d'elaborats, la indústria càrnia ocupa amb diferència el primer lloc de tota la indústria espanyola d'aliments i begudes, representant una xifra de negoci de 22.168.000 d'euros, el 21,6% de tot el sector alimentari estatal. L'ocupació sectorial directa de les nostres empreses, 80.979 persones treballadores, representa igualment més del 20% de l'ocupació total de la indústria alimentària espanyola. Una dada molt rellevant és que la indústria càrnia va exportar 1.710.000 de tones de productes de tot tipus per valor de 4.350 milions d'euros a mercats de tot el món, amb una balança comercial molt positiva, del 375% (el 2010 la taxa de cobertura va ser de l'229%, el 2011 es va elevar fins a un 283%, el 2012 va ser de l'345% i el 2013 va ser del 356%), una dada que molt pocs sectors econòmics rellevants poden presentar, i que contribueix a pal·liar el tradicional dèficit comercial del nostre país. El consum de carns i elaborats carnis és el més important de la cistella de la població amb una despesa alimentària de carns a la llar d'14.646.000 d'euros, el que suposa un 22% de la despesa total. Segueix molt per sobre d'altres productes com els lactis o les fruites i verdures. És a dir, que un dels principals eixos de rotació de l'economia estatal és la carn. De fet, si fem bé els càlculs, veurem que, de facto, és l'eix principal. L'Estat espanyol depèn de la bèstia que ha creat, però, com passa sovint, les conseqüències són nefastes.

La magnitud de la bèstia

El sector carni no és un sector qualsevol a l'Estat espanyol. És un dels eixos de rotació de la seva economia. És un planeta gegantesc amb una força gra-

vitatòria immensa, a la qual se sumen altres planetes. La galàxia càrnia inclou, entre altres, a la ramaderia industrial, escorxadors i indústria elaboradora, a la indústria de pinsos, la farmacèutica animal i la de pesticides i agroquímics. També és un volum de negoci important dels supermercats.

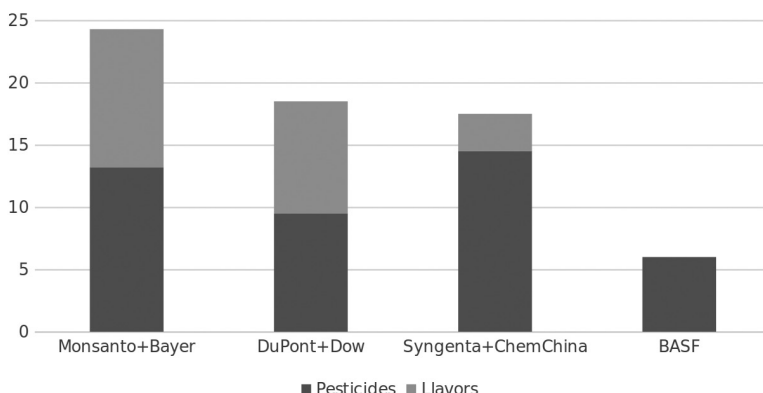
La carn més produïda és la porcina: 4 milions de tones, de les quals la meitat les exportem. L'Estat espanyol és el tercer productor mundial de porc (ens guanyen la Xina, Estats Units i, de vegades, pels pèls, Alemanya) i el tercer exportador mundial. Però pel que fa a exportacions, el pòdium està molt igualat: 2,1 milions de tones l'Estat espanyol, 2,6 Alemanya i 2,8 Estats Units. Exportem per valor de 5.000 milions d'euros (el doble que el vi i un 50% més que olis), el sector porcí dona feina directa a 300.000 persones i indirecte a 1 milió. El volum de negoci del porc a l'Estat és de 15.000 milions d'euros. La taxa de cobertura de la carn a l'Estat és de 450%; és a dir, produïm 4,5 vegades el que mengem i podríem alimentar 211 milions de persones, o el que és el mateix, a la meitat de la població de la Unió Europea. Tota aquesta carn són animals ficats en unes 80.000 granges concentrades en vuit províncies de l'Estat, la meitat de tot està en unes poques comarques de Catalunya i Aragó. Podem imaginar l'impacte ambiental de semblants megàpolis càrnies?

La indústria càrnia és el sector més important dins de l'agroalimentari i un dels principals productes d'exportació (en augment any rere any). A més, el consum de carn i derivats és altíssim. Sens dubte, és el Pigland europeu i d'aquí deriva la seva immensa força per condicionar hàbits de consum i polítiques públiques. Heus aquí algunes breus pinzellades de l'aparell carni en la seva plenitud. Ningú a Europa fabrica tant pinso com l'Estat espanyol: de cada 10 € que factura el sector agroalimentari, 1,5 prové dels pinsos. Som una autèntica potència mundial, les cambres productores mundials (al costat de Mèxic), només superats per la Xina, Estats Units i Brasil. Els ports estatals són un veritable hub mundial d'entrada de cereals i soja destinats a l'alimentació animal. De fet, som el primer importador de matèries primeres europeu per a pinso, un de cada tres quilograms de cereal que importa Europa ho importa l'Estat espanyol i és, bàsicament, per la seva indústria càrnia. La hipertròfia és tan majúscula que necessitem més del doble de cereal que produïm per alimentar la ramaderia industrial i tota la soja que puguem enxampar dels mercats internacionals. Cada any importem 5 milions de tones de cereal i 14 milions de tones¹⁰⁷. Per posar-ho en situació, això equival a 105 kg de cereal per persona i any i 300 kg de soja per persona i any. L'Estat espanyol és una autèntica succionadora mundial del mercat del cereal i la soja i això té les seves conseqüències dins i fora de les nostres fronteres, en l'àmbit social, econòmic i ambiental. Aquests productes es barregen en les fàbriques i d'elles surten més de 35 milions de tones de pinso (ens toquen 740 kg de pinso per persona). De

107. Enquesta Global sobre Aliment Equilibrat d'Alltech 2018 de tones de soja

tot aquest pinso produït a l'Estat espanyol, el 78% va destinat a la fabricació de carn, concretament, a la carn porcina (gairebé la meitat del total de pinso és per als garrins).

Amb tot, el negoci dels pesticides segueix en auge a l'Estat espanyol. Les últimes dades de facturació són 1.100 milions d'euros anuals. Com a la resta de sectors, la concentració de les corporacions fabricants de biocides és molt intensa i encara més després de les fusions en la cúspide dels últims mesos. Hem d'afegir (i per això vam presentar així la gràfica) que les principals empreses de pesticides tenen un doble negoci: per un cantó, venen l'agrotòxic i per un altre, la llavor híbrida o transgènica que rebrà aquest tractament.

Vendes mundials de corporacions de pesticides i llavors (milers de milions d'euros €). Elaboració pròpia amb dades d'ETC Group, Bayer i Monsanto 2017

Tant Bayer com Monsanto tenen un ampli historial de denúncies ambientals, econòmiques i socials, així com del seu intens lobby per aconseguir polítiques públiques que afavoreixin els seus interessos, encara que siguin a costa de la salut de la població o el medi ambient. Una ràpida consulta a les webs de les principals organitzacions ambientalistes, d'agricultura ecològica o de drets humans ens pot donar una idea del que estem parlant, i fer el llistat seria, literalment, massa extens.

Pel que fa als herbicides constitueixen gairebé el 20% dels pesticides comercialitzats a l'Estat espanyol. La facturació de fertilitzants sintètics a l'Estat va ser el 2017 de 2.180 milions d'euros. Aproximadament la meitat dels 1,8 milions de tones de fertilitzants sintètics que s'administren als camps, van destinats a cultius que es transformaran en pinsos. De les empreses de fertilitzants, en aquesta ocasió ens centrarem en la principal empresa, Fertiberia, que controla el 30% del mercat estatal i produeix el 75% dels fertilitzants de l'Estat (la resta s'importen) i el 100% (sí, tots) dels de Portugal. Les seves vendes ascendeixen a gairebé 900 milions d'euros i és la principal empresa de fertilitzants d'Europa. Fertiberia pertany al Grup Villar Mir i per a qui vulgui ampliar

informació sobre qui i què és aquest grup, es pot consultar a la magnífica web de Civio¹⁰⁸.

Si a hores d'ara no heu envermellit, a veure si ho aconseguim amb aquest paràgraf: Isabel García Tejerina va ser ministra d'Agricultura del Govern de Mariano Rajoy fins que se'n va anar, amb ell, el 2018. Havia arribat a el Ministeri l'any 2012 com a secretària general. Just abans, García Tejerina va ser una alta directiva de Fertiberia. En concret, directora de Planificació estratègica. Ho va ser fins al dia abans d'ingressar al Ministeri d'Agricultura com a secretària general, i d'aquí va passar a dirigir el Ministeri el 2014. Una de les seves últimes decisions va ser votar en contra que Europa baixés els límits tòxics permesos dels fertilitzants agrícoles. En concret, la Comissió Europea i el Parlament havien proposat reduir el volum d'un element tòxic (el cadmi) dels 75 micrograms / kg fins als 20. L'Estat espanyol s'hiva oposar i va votar per mantenir el nivell de 75.

108. Més enllaços: <https://civio.es/quien-manda/2013/10/08/la-saga-de-los-villar-mir/>
<https://quienmanda.es/search?utf8=%E2%9C%93&q=villar+mir>
<https://quienmanda.es/people/alvaro-villar-mir-de-fuentes>

La farmacologia

La indústria farmacèutica animal també és un negoci que va de la mà de la ramaderia càrnia. Factura aproximadament 1.350 milions d'euros anuals -la despesa mèdica total per humans a l'Estat espanyol és d'uns 9.500 milions d'euros-, dóna feina a 3.500 persones i 10.000 de manera indirecta. L'usuari favorit de la indústria farmacològica és la producció de carn (el 70%) i dins d'ella, és la producció porcina qui consumeix la meitat de totes les substàncies venudes a la ramaderia. La despesa farmacològica per porc arriba fins als 12 euros. Pensem que el que els humans vam comprar amb recepta, de mitjana, és de 10,78 €; és a dir, cada porc gasta més en medicaments que el que els humans vam comprar amb recepta. Pel que fa a les corporacions que controlen el mercat, són cinc, després de dècades de fusions i adquisicions. Les dues principals són Boehringer - líder en porcí- i Zoetis-número 1 global-, que va obtenir el 2017 uns beneficis nets de 1.185 milions d'euros, una xifra gens negligible, ja que, si mirem el benefici net d'un dels líders d'un dels sectors més lucratiu del món (la banca), veiem que CaixaBank va tenir, en aquest mateix any, uns beneficis de 1.684 milions.

La poció màgica

Però perquè aquesta gran màquina funcioni, necessita com tota poció, un ingredient secret, que en aquest cas es diu subvenció pública, o dopatge carni, com prefereixin.

Existeix des de fa decennis, un transvasament constant de milions d'euros de diners públics de la ciutadania a la indústria càrnia i, sense aquest transvasament de diners públics, no s'entén la mida, creixement i rendibilitat d'aquesta indústria. El 2004, amb una PAC¹⁰⁹ molt semblant a l'actual, la Comissió Europea xifrava les ajudes directes relacionades amb la carn a 10.000 milions d'euros. Es podria pensar que aquest va ser un any especial i que les coses han canviat. Mirem les últimes dades, els de 2016: 13.623 milions. Si assumim una xifra similar cada any, en els últims deu anys, el sector ha rebut més de 100.000 milions d'euros en ajudes directes. I les directes, en el cas de la carn, no són les més importants. Quan parlem d'ajudes indirectes, ens referim a totes aquelles ajudes de caràcter monetari que incideixen en el compte de resultats; és a dir, tots aquells ingressos que no deriven de la venda del producte, sinó de diferents subvencions o ajudes de mercat. La més important d'elles són les subvencions, ajudes i mesures de mercat que afecten el cereal i la soja. El cost més important en la producció de carn és l'alimentació dels animals, és

109. Política Agrària Comuna de la Unió Europea

a dir, el pinso. Al voltant de tres quartes parts del cost total de produir un quilogram de carn es pot atribuir al cost del pinso. El component majoritari del pinso és el pack cereal + soja, que representa el 84%. Tenint en compte això, qual-sevol mesura que faci que el preu del cereal o la soja sigui més barat, incideix dràsticament en el cost de producció de la carn i aquesta és la principal via de dopatge de la indústria càrnia. És més, el gruix de la PAC sembla dissenyat justament per això, per aconseguir unes matèries primeres barates per a la indústria càrnia i empreses associades (fàbriques de pinso, especialment). Per a la producció de pollastre o porc, el 18% dels seus ingressos són subsidis de diners públics, per a la d'oví i cabra, el 55% i per a la carn de boví el 90%. Pel que fa als costos de produir carn, tanta subvenció és el subsidi directe a la carn com el subsidi directe al cereal, i aquí ens trobem amb el 57%. És a dir, que del total d'ingressos que es rep per produir cereal, el 57% es deuen als subsidis, sense ells la cosa seria molt diferent. L'informe de Justícia Alimentària insisteix en les ajudes als cereals (és a dir, als pinsos), perquè un argument repetit fins la sacietat per la indústria càrnia és que aquest sector amb prou feines rep ajudes de la PAC (de fet, el que es diu és que no es rep cap ajuda), i aquesta afirmació és manifestament incorrecta. Amb una segona dada la cosa s'aprecia millor. El cost de producció mitjà d'1 kg de carn de porcí que representa l'alimentació (el pinso) a l'Estat espanyol és el 73% del total de costos. Si el 64% de la composició d'aquest pinso és cereal i el cost d'aquest cereal està subvencionat en un 57%, això vol dir que, almenys, un 37% dels costos de producció de la carn de porc estan subvencionats. Dit a l'inrevés, sense els subsidis directes al cereal, el cost de produir un quilogram de carn de porc serien un 37% més alts. Sumem aquest 37% a l'18% que són subsidis directes que rep la producció de carn de porc (i pollastre): 55%. Ergo, més de la meitat dels costos de produir carn de porc estan subvencionats.

I ara, què fem?

Arribats a aquest punt, però, cal preguntar-nos com sortim d'aquest enorme embolic que suposa l'actual model de producció i consum carni.

La resposta és clara, necessitem una reducció dràstica tant de la producció com del consum de carn i una transformació del model de producció a un que realment sigui sostenible i deixi de ser una amenaça per a la nostra salut i el medi ambient. Per tant, ens cal en primer lloc una enorme voluntat política perquè les mesures per posar en marxa les coneixem, només es tracta prémer el botó del play.

Sorgeix llavors la pregunta de com podem reduir el consum d'aquests aliments, i és aquí on apareix el debat sobre les polítiques impositives o, com es coneixen col·loquialment, els impostos a la carn. Les opcions d'actuació basades en la regulació de mercat han anat guanyant espai en els debats públics, especialment els impostos o taxes vinculades a la salut o taxes salut. Mostra d'això és que aquest tipus d'impostos existeix en gairebé tots els països del

món (és el cas del tabac o de l'alcohol) i més recentment s'han afegit a la llista certs aliments o ingredients alimentaris, com és el cas de l'impost a les begudes ensucrades o els greixos saturats. Tot sembla indicar que la carn o alguns dels seus derivats formaran part, a curt termini, del grup de productes amb un impost salut. Les mesures fiscals o de preus sobre els productes perniciosos per a la salut o el medi ambient d'una societat estarien així justificades per una triada d'arguments que no són excloents entre sí, sinó que actuen conjuntament. Es tracta d'una estratègia d'internalització de costos, és a dir la mateixa idea de "qui contamina, paga". Si una activitat industrial contamina un riu, ha de crear les instal·lacions per evitar-ho i això, òbviament, corre del seu compte, no de la societat. En aquest cas seria "qui fa emmalaltir, paga".

En segon lloc es tracta de guanyar el relat. Si des dels poders públics s'en- via el missatge que s'està consumint massa carn i derivats i que això està afectant greument a la nostra salut, i es construeix un nou relat que vingui a substituir l'existent actualment (la carn és bona, menjar carn és sa, no mengem gaire carn, no passa res, etc.), això pot tenir un efecte tant o més poderós que els purament economicistes. Si es facilita la presa de decisions del consum a través d'un bon etiquetatge, el consum de carns i derivats es reduirà. Dues iniciatives que s'han proposat (i que existeixen en altres països) són etiquetar aliments com "sense nitrats" i / o "sense antibiòtics".

A més, és urgent la prohibició de l'ús de nitrats per part de la indústria càrnia, donada la seva demostrada participació en la generació de substàncies cancerígenes, prohibició de l'ús col·lectiu d'antibiòtics en la producció animal amb finalitats profilàctiques, excepte en els casos autoritzats per l'Administració pública i degudament justificats. També l'eliminació de les carns processades i reducció de les carns vermelles en els menús escolars, segons les mateixes recomanacions de l'OMS, així com el seu control efectiu per part de les agències de salut pública. De la mateixa manera, proposem que la compra pública d'aliments prioritzï la carn procedent de models ramaders sostenibles i vinculats al territori. També la prohibició de la publicitat de carns processades amb perfils nutricionals insans adreçada a públic infantil, la regulació estricta i transparent del conflicte d'interès entre la indústria alimentària i les entitats científiques vinculades a la salut i/o nutrició, i posada en marxa, per part de l'Administració pública, de campanyes actives que informin la població sobre els riscos del consum de carns processades i de l'excés de consum de carns vermelles.

Pel que fa a la producció i el medi ambient, necessitem la prohibició de l'establiment de megagranges i la reducció de les mides de les granges existents perquè siguin realment efectives en l'àmbit mediambiental. La necessitat de granges sostenibles requereix limitar adequadament el nombre de caps de bestiar per granja i per territori. Cal eliminar els subsidis dirigits a la producció càrnia no sostenible i la creació d'ajudes per a la promoció de models de ramaderia en extensiu i de petita escala, així com un pla de finançament per a la seva transició ecològica. També la creació d'una fiscalitat dirigida a gravar l'impacte ambiental causat per la generació de purins i les emissions difuses de

metà generades en instal·lacions ramaderes intensives i, per últim, la Inversió en infraestructures dirigides a la ramaderia ecològica, extensiva i de petita escala.

Com veuen, és ara el moment d'actuar. Amb l'actual pandèmia hem après que el dilema entre salut i economia és absolutament fals i que necessitem abordar la transformació i reducció de sectors que no són compatibles amb la vida i no poden ser part del futur.